

ТЕХНІЧНІ НАУКИ

УДК 004.77

ІНТЕРАКТИВНИЙ ДОСТУП ДО НАУКОВОЇ ПЕРІОДИКИ: АНАЛІЗ ПИТАННЯ

Абакумова В.І.

INTERACTIVE ACCESS TO SCIENTIFIC PERIODICALS: ANALYSIS OF ISSUES

Abakumova V.

Досліджено еволюцію електронного журналу від електронної (рівнобіжної) копії традиційної друкованої версії до нової моделі журналу (електронного). Розглянуто стратегії розвитку «відкритого доступу». Названо продукти «відкритого контенту».

Ключові слова: наукова періодика, електронний журнал, відкритий контент, Веб.

Постановка проблеми. Розвиток науки й освіти в сучасному суспільстві неможливий без звернення до наукової періодики. Поява на початку 90-х рр. ХХ ст. світової комп'ютерної мережі Інтернет стала початком технологічної революції і відкрила широкі можливості інтерактивного доступу до віддалених інформаційних ресурсів – бібліотечних каталогів, банків даних, інформаційних систем та мереж. Об'єднавши локальні, національні та глобальні мережі, Інтернет став величезним інформаційним ресурсом, найбільш динамічним поміж всіх існуючих в даний час.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Інформаційно-бібліотечне забезпечення науковців засобами мережеских комунікацій стало темою публікацій багатьох вітчизняних та зарубіжних бібліотекознавців кінця ХХ – початку ХХІ ст. У бібліотекознавчих дослідженнях цього часу (від появи у бібліотеках Інтернету) відзначено, що формування суспільства знань поставило перед системою інформаційно-бібліотечного забезпечення науки вимогу переходу від традиційної парадигми обслуговування, що базується на представленні документів на паперових носіях, до парадигми інформаційної супермагістралі, яка передбачає

надання різноманітної мережескої інформації, що доступна за межами однієї бібліотеки [3]. Багатоплановість та багатоаспектність проблеми зумовили появу значної кількості наукових праць, що безпосередньо чи опосередковано стосуються теми дослідження. Проаналізувавши публікації, можна зробити висновок, що основна увага надається дослідженням у галузі інформаційних інфраструктур і міжбібліотечної кооперації, організації роботи з Інтернет-ресурсами, комплексної автоматизації бібліотечних процесів із застосуванням мережеских технологій, створенню електронних бібліотек. Активізується вивчення різних аспектів застосування сучасних інформаційних (у тому числі й мережеских) технологій у бібліотеках, роботи з електронними виданнями. Зокрема активно працюють у цьому напрямку І. Вінчук, О. Волохін, В. Копанєва, Л. Костенко, Т. Симоненко, Т. Ярошенко та ін. [2; 4; 5-8; 10; 22-25; 27; 28]. Мережеска діяльність бібліотек для забезпечення інформаційних потреб науковців набуває з кожним роком все більшої актуальності. Ця діяльність регулюється рядом законодавчо-нормативних актів, що свідчить про її необхідність та важливість на державному рівні [14-19].

Мета статті. Проаналізувати вітчизняний досвід організації інтерактивного доступу до наукової періодики.

Матеріали та результати дослідження. Очевидно, що можливості Інтернету із забезпечення інформаційних потреб вчених у будь-яких галузях наук постійно зростають. Користувач, отримавши доступ в Інтернет, через колосальний

інформаційний потенціал мережі може значно скоротити час, необхідний для пошуку того чи іншого джерела. Навіть невеликі за масштабами та складом довідково-бібліографічного фонду бібліотеки стають в змозі успішно і в максимально стислі терміни виконувати найскладніші запити універсальної тематики, оскільки можуть оперативного переглянути найавторитетніші бібліографічні джерела світу і на їх основі скласти солідний список літератури. Позитивний ефект мережевої інформації полягає у звільненні користувачів від просторово-часових обмежень. Дослідники з невеликих міст мають можливість цілодобово отримувати ту ж інформацію, що і співробітники великих дослідних установ [1].

Мережа Інтернет надає користувачам-науковцям доступ до різних джерел інформації: архівів, звітів, тематик наукових дискусій, статей з журналів, довідників, електронних книг і т.д. Інтерес для вчених становлять також фактографічні відомості, інформація про міжнародні конференції, програмне забезпечення, інформація про публікації (бібліографічна, реферативна, повнотекстова, адресна інформація, а також персональна, включаючи авторів публікацій, відомості про організації тощо). Результати аналізу, проведеного Т. Симоненко, свідчать, що «розвиток нових технологічних парадигм бібліотечно-інформаційного супроводу наукового процесу стосується багатьох сфер, але більшість з них концентрується навколо нових підходів у забезпеченні сталого доступу вчених до наукової періодики. Традиційно, з початку ХХ ст. періодичні видання вважаються ключовим джерелом отримання актуальної наукової інформації вченими усіх галузей знань, в умовах інтенсифікації академічного процесу їх значущість для наукового прогресу додатково підсилилась» [22]. Адже науковий журнал є першоджерелом для опублікування наукових ідей, теорій, результатів досліджень, місцем для критичного розгляду нових ідей. Саме науковий журнал впевнено вважається серцем системи наукової комунікації, в той час як монографії, огляди, реферати та бібліографічні огляди, а наразі і сучасні бази даних - грають лише допоміжну роль [26]. Науковий журнал - найбільш ефективна та низьковартісна модель публікації наукової інформації, коли дослідники періодично надсилають результати своїх досліджень до видання, що влучно збирає, проводить експертизу і періодично публікує ці статті. Особливо в природничих та технічних науках саме наукові журнали є основою для опублікування результатів досліджень та нових ідей, наукового спілкування взагалі. Тому, як зазначає Т. Ярошенко, «від 75 до 85 % колекції будь-якої академічної бібліотеки в світі в цих галузях становлять саме наукові журнали. Нині нараховують від 19 до 45 тисяч наукових часописів залежно від того, який тип видань вважати такими. Це означає близько 1,5-2

млн. відрецезованих статей щороку, у яких понад 12 мільйонів науковців Гутенбергової ери прагнуть поділитися результатами своїх досліджень і засвідчити авторство свого наукового доробку» [26].

За останні кілька десятиліть, і особливо з часів появи Веб, увага фахівців всього світу прикута до унікального явища - появи нової форми наукового журналу - електронного (тотожні назви - «онлайнний», «Веб-», «мережевий»), що спричинило цілу низку змін власне і у самій системі наукової комунікації, в усіх складових ланцюга «автор - наукова праця - публікація - видавництво - бібліотека - читач». Стрімкий розвиток та безумовні переваги електронних журналів спричиняють навіть прогнози щодо «припинення вже в недалекому майбутньому видання традиційних (паперових) журналів («криза серіальних видань»)» [26]. Через важливість наукового журналу як ядра наукових комунікацій простежимо тенденції його розвитку в електронному середовищі. Початком електронного журналу вважають жовтень 1976 р., коли Національний науковий фонд США приступив до здійснення програми EIES (Electronic Information Exchange System - Система електронного обміну інформацією) [23]. Незважаючи на технологічну недосконалість перших інформаційно-пошукових систем і високу вартість передачі інформаційна цінність цієї послуги для користувача була очевидною.

На початковому етапі електронний журнал був лише електронною (рівнобійною) копією традиційної друкованої версії. Однак згодом виникла й інша модель журналу - електронний журнал у чистому вигляді. Сьогодні вже значна кількість наукових видавництв пропонує на ринку свої друковані журнали як на компакт-дисках, так і в мережевому доступі. Провідні видавництва світу (Elsevier, Springer, Blackwell, Kluwer та ін.) випускають сьогодні свої видання в електронному вигляді, постійно збільшують їх кількість і забезпечують користувачам доступ не тільки до поточних, але і до ретроспективних випусків [23; 27]. Отже, журнал як засіб публікації наукової інформації та джерело першопублікації наукових ідей - був і залишається на сьогодні ефективною, пріоритетною та вдалою формою, «серцем наукової комунікації» [26], в основі якої лежить рецензування. Функціями наукового журналу є реєстрація авторства, сертифікація якості дослідження (шляхом незалежного рецензування), наукове спілкування та збереження результатів досліджень через видання (в т. ч. електронне).

До переваг електронних журналів (ЕЖ) для користувача слід віднести: - оперативність підготовки та поширення публікацій: стаття доступна відразу після схвалення редакційною радою, інколи на 3-4 місяці раніше ніж в друкованому варіанті журналу; - доступність 24 години на добу 7 днів на тиждень 365 днів на рік - тобто фактично необмежена безперерйна

доступність в будь-який час з будь-якого робочого місця в Інтернет (досліднику не має потреби витрачати час в бібліотеках); – надзвичайно широкий спектр пошукових можливостей, яких просто не могло бути в друкованих журналах; – можливість налагодження інтерактивного зв'язку «автор – користувач» більшість публікацій містять відсилку на електронну пошту або веб-адресу автора; – можливість «зкачування» публікації, електронний текст зручний для подальшої роботи (копіювання, замітки, конспект, реферат тощо); – навігація: стандартний та найбільш поширений метод пошуку інформації у науковців є через цитування, зокрема в журнальних статтях. Технології Веб мають ідеальну платформу для цього, бо будуються на зв'язках сайтів та документів, і мають чудові можливості для навігації, тож сучасні технології дозволяють через лінки отримати зручний доступ від цитованих робіт до їх повних текстів; – зміст ЕЖ, як правило, включає додатковий матеріал, якого немає в друкованому, в т.ч. через мультимедіа, що дозволяє не лише прочитати, а й побачити і почути результати дослідження; – система персонального налаштування дозволяє користувачеві будь-які персональні налаштування для зручності у пошуку та отриманні необхідної інформації.

Процес переходу від традиційних друкованих видань до їх мережових версій і поява суто електронних журналів безперервно інтенсифікується, в тому числі й в Україні. Хоча, завдання представлення та доступу до результатів наукової діяльності вітчизняних наукових установ і вищих навчальних закладів потребує посиленої уваги. У зв'язку з цим ВАК і НАН України підписали спільний Наказ від 07.07.2008 № 436/311 «Про затвердження Порядку передавання електронних копій періодичних друкованих наукових видань на зберігання до Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» [17]. Цей документ передбачає, що засновники журналів і збірників наукових праць передають до Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського (НБУВ) їх електронні версії, які стають однією з складових порталу «Наукова періодика України», що розвивається в НБУВ з 2006 р. Первісно він започатковувався як Загальноакадемічний портал наукової періодики, але у 2007 році рамки проекту були розширені, і зібрання академічних журналів трансформувалося в загальнодержавний портал наукової періодики. На даний момент можна констатувати дієвість згаданого Наказу - сьогодні НБУВ щодня отримує 5-8 електронних копій друкованих періодичних видань і забезпечує узгоджений з інтелектуальними власниками режим доступу до електронних версій публікацій (відкритий доступ або зберігання з наданням доступу через визначений час). Загальна кількість найменувань наукових видань станом на квітень 2013 р. досягла більше 1800. Серед них: всі

академічні періодичні видання, співзасновником яких є НАН України як юридична особа; серіальні видання вищих навчальних закладів; електронні наукові фахові видання. Використання періодичних статей з порталу НБУВ, згідно даних, приведених на веб-сайті, становить 300 тис. копій статей щодоби [12]. Перспективним напрямом розвитку порталу «Наукова періодика України» є включення його інформаційних ресурсів у міжнародну систему наукових електронних комунікацій (зокрема, подання англomовних рефератів статей у найбільшу загальнонаукову реферативну базу даних Scopus, де наводяться індекси цитування публікацій), що сприятиме формуванню позитивного іміджу української науки [21; 23; 24].

Нові технології наприкінці ХХ - на початку ХХІ ст. спричинили дискусії у фахових колах навколо моделей наукової комунікації взагалі, і запропонували альтернативні моделі, а також перехід від журнально-орієнтованої моделі у розповсюдженні наукової інформації на модель статейно-орієнтовану. Прагнучи створення глобальних наукових ресурсів, вільних для доступу, ґрунтуючись на досягненнях бурхливого розвитку ІКТ, особливо Інтернету та Веб, 2 грудня 2001 р. народилася нова модель наукової комунікації: так звана Будапештська Ініціатива Відкритого Доступу (англ. - *Open Access Initiative*) (ВОАІ), яку було проголошено на конференції, що відбулася в Інституті Відкритого Суспільства в Будапешті (звідси і походить назва) [27]. Конференція розглядала різні шляхи наукової комунікації в епоху Інтернету, зокрема пошуки моделей оперативного та дешевого (безкоштовного для користувачів) розповсюдження наукових знань. Згідно з ВОАІ, «під «відкритим доступом» мається на увазі вільний доступ до всіх публікацій в Інтернеті; їх можна читати, завантажувати, копіювати, поширювати, роздруковувати, досліджувати, приєднувати до повних текстів відповідних статей, використовувати для складання показників, вводити як дані в програмне забезпечення або використовувати для інших цілей за відсутності фінансових, правових і технічних перешкод, за винятком тих, які регулюють доступ до самого Інтернету. Єдиним обмеженням на відтворення та поширення публікацій і єдиною умовою «copyright» в цій сфері мають бути право автора контролювати цілісність своєї роботи й обов'язкові посилання на його ім'я при використанні роботи та її цитуванні» [6].

Крім поняття «Open Access Initiative» (Ініціатива відкритого доступу) з початку ХХІ ст. використовується також поняття «Open Archives Initiative» (Ініціатива відкритих архівів) (ІВА). Після 2002 р. Ініціатива Відкритого Доступу набирає силу й суттєво впливає на глобальні наукові комунікації. На європейському континенті одним з лідерів у міжнародному русі з відкритого доступу до наукового й гуманітарного знання став Університет Саутгемптона (University of Southampton) у

Великобританії, який у рамках проекту TARDIS (2002 р.) з архівування наукових публікацій, на основі операційної системи Linux, створив найбільш потужне, і найпоширеніше, програмне забезпечення по самоархівуванню наукових публікацій (GNU Eprints Software) та реєстр репозиторіїв відкритого доступу, що погоджено з Ініціативою відкритого доступу [31]. Ініціатива Відкритого Доступу проголосила основні принципи використання нових можливостей електронних видань для забезпечення широкого доступу та обміну думками науковців, важливість збереження рецензування, архівування наукових публікацій, важливість дотримання авторського права разом з широким безкоштовним доступом до авторських публікацій.

У межах «відкритого доступу» сформувалися дві стратегії, що отримали назву «Зелений шлях» і «Золотий шлях» [7]. Перша стратегія «Зелений шлях» - «самоархівування» - розміщення авторами електронних версій своїх наукових здобутків у загальнодоступних архівах електронних документів. Слід відзначити, що термін «архіви» тут вживається в більш специфічному, ніж традиційне, прийняте в архівній справі, значенні: під «архівом» розуміється сайт або портал, який надає джерела інформації у відкритий доступ. Найбільш відомим прикладом реалізації цієї стратегії є ArXiv - найбільший безкоштовний архів електронних публікацій наукових статей та їх препринтів з фізики, математики, астрономії, інформатики та біології, який станом на квітень 2013 року містить 834 599 публікацій [28]. Архівовані публікації, розташовуються переважно в тематичних або інституційних репозиторіях (архівах), які мають на меті: розширення доступу до наукових матеріалів; забезпечення довгострокового збереження; гарантування незмінності електронної публікації; можливість обміну метаданими про розміщені в репозиторії об'єкти й організацію пошуку за розподіленими репозиторіями [7]. Друга стратегія «Золотий шлях» - журнали відкритого доступу - започаткування нового покоління журналів. Першим журналом відкритого доступу є «Journal of Medical Internet Research» (1999 р.). Його мета - забезпечити вільний доступ до результатів досліджень, проведених без витрат комерційних організацій. Найбільшими реалізаціями зібрань журналів відкритого доступу є: проект J-Gate - це перший у світі портал, електронний шлюз до журналів відкритого доступу (Індія, 2001 р.), що забезпечує повний онлайн доступ до мільйонів статей, і яким проіндексовано понад 13 тис. журналів на одній пошуковій платформі з повним текстом [30].

Ініціатива «відкритого доступу» в Інтернеті з кожним роком набуває поширення. Так, станом на початок квітня 2013 р. в Реєстрі сховищ відкритого доступу (Registry of Open Access Repositories) наведено 3 389 відкритих архівів, з них 53 - українські [31]. Директорія (каталог) журналів

відкритого доступу (Directory of Open Access Journals) станом на квітень 2013 р. налічує 8900 фахових електронних наукових часописів відкритого доступу (1 060 298 статей) зі 120 країн світу [29]. Для читачів вони безкоштовні, адже відкритий доступ працює за принципом покриття всіх коштів за рахунок автора чи його інституції, і безкоштовного доступу всіх бажаючих. Подальшим розвитком цих стратегій є нова парадигма системи документальних комунікацій - «відкритий контент», під яким розуміють будь-які інтелектуальні продукти (текстові документи, мультимедійні матеріали, комп'ютерні програми), що подані в Інтернеті та припускають їх вільне копіювання та використання за умов посилання на автора інформації. «Відкритий контент» виник у розвинених країнах як рух за колективне створення та розповсюдження інтелектуальних продуктів (знань, інформації, ідей тощо). Він існує в Інтернет-середовищі у вигляді відкритих проєктів: електронних енциклопедій і бібліотек, веб-журналів, відкритих книг і мережевої літератури, публічних сайтів, мереж peer-to-peer (рівний-рівному), банків ідей, відкритих наукових публікацій, дискусійних форумів і форумів особистого досвіду, відкритих освітніх і комунікативних середовищ тощо. Учасники проєктів створюють оцифровані інтелектуальні продукти, використовуючи сучасні технології, спираючись на принципи кооперації і самоорганізації, вільної участі, уявлення про інформацію і знання як про суспільне надбання [6].

Інформація в електронній формі відноситься до «відкритого контенту», якщо вона знаходиться у відкритому доступі, а також захищена однією з публічних ліцензій (*GNU Open Public Licence* або *ліцензіями Creative Commons*), що вирішує її розповсюдження і використання [22]. «Відкритий контент» являє собою поєднання методики кооперативного виробництва інтелектуальних продуктів на основі некомерційних цінностей; продуктів, створених на основі цієї методології (книги, статті, аудіо- та відеофайли тощо) й наданих у суспільний доступ; культури (цінностей, цілей та норм кооперації й самоорганізації), що об'єднує учасників проєкту. Особливостями «відкритого контенту» є: стратегічний характер - орієнтація на суспільство знань; інноваційність - взаємне збагачення, співробітництво авторів і споживачів інтелектуальних продуктів; технологічність - використання сучасних ІКТ; ефективність - вільна участь необмеженої кількості учасників; соціальна значущість - кооперація та вільне партнерство в інтелектуальному середовищі.

На даний час «відкритий контент» породив рух за колективне створення і розповсюдження інтелектуальних продуктів, знань та ідей. Масштаби і різноманіття форм дозволяють говорити як про течію, яка опирається на нові цінності, методологію й ідеологію, нові методи та засоби організації виробництва і розподілу інформації та знань [6].

Сьогодні в мережі Інтернет представлено значну кількість проектів, які дотримуються ідеології «відкритого контенту». Їх учасники створюють електронні інформаційні продукти у різних сферах діяльності, використовуючи сучасні комп'ютерні технології. Дані проекти спираються на суспільну мережеву інфраструктуру, прагнучи зробити її більш функціональною, стандартизованою, придатною для вирішення складних завдань і професійного спілкування. Хоча мережа Інтернет спочатку створювалася для наукового спілкування, проблема розповсюдження результатів наукових досліджень із використанням ІКТ залишається актуальною до цих пір. На початку XXI ст. світова наукова спільнота поставила відкритий доступ до онлайн-журналів у число основних проблем, підтвердивши, що вчений світ розглядає вільне використання публікацій як актуальну практику наукової комунікації. Прикладом такої практики є проект Каталогу журналів відкритого доступу (*Directory of Open Access Journal*) [29]. Його творці під відкритим доступом «розуміють, що публікації в системі Інтернет відкриті для всіх без оплати; користувачам дозволено їх читати, завантажувати, копіювати, поширювати, роздруковувати, проводити своє дослідження на їх основі, приєднувати їх до повних текстів відповідних статей, використовувати їх для складання покажчиків, вводити в програмне забезпечення або використовувати в інших передбачених законом цілях за відсутності фінансових, правових або технічних перешкод, за винятком тих, які регулюють доступ до самого Інтернету» [6;7].

Вчені об'єднуються для створення проектів на основі методу «відкритого контенту» також із метою проведення вільних дискусій із широкого кола міждисциплінарних завдань. Прикладом може бути мережеве співтовариство учених *Edge* (www.Edge.org), що об'єднує на підставі неформального членства найоригінальніші уми світу. Метою співтовариства є «підтримка досліджень і дискусій у сфері філософії, гуманітаристики, природничих наук, інтелектуальний і гуманітарний розвиток сучасників. Учасники проекту володіють «соруіght» на свої публікації під вільною ліцензією, що вирішує вільне використання матеріалів і ідей, які містяться в них. Проект є спробою зібрати в рамках одного сайту у формі постійної дискусії наукову еліту, критичну масу науковців і фахівців, котрі мають величезний вплив на хід революції в сфері ІКТ і представляють такі галузі знань, як еволюційна біологія, генетика, інформатика, нейрофізіологія, психологія та фізика» [7]. В Інтернеті також створено *Open Directory Project* (*ODP*, відкритий каталог) - багатомовний вільний каталог посилань на сайти всесвітньої павутини, який підтримується віртуальним співтовариством добровільних редакторів. На квітень 2013 р. у публічній частині цього каталогу описано близько 5

млн. 170 тис. сайтів, що структуровані у більш ніж 1 млн. підрозділах. Розділ для сайтів російською мовою займає 10-те місце серед найбільших мовних розділів в *Open Directory Project* [33].

Продукти «відкритого контенту» захищаються спеціальними ліцензіями, що відрізняються від традиційного «*copyright*». Правила, які базуються на дозволі, а не забороні, одержали назву «*copyleft*». Було розроблено широкий клас публічних суспільних ліцензій, які стосуються різних аспектів використання відкритого контенту й враховують особливості здобутків (ліцензії *GNU*, *Open Content License*, *Open Publication License*, *Artistic License* та ін.). Усі вони ґрунтуються на ідеї надати авторам свободу розпоряджатися своїм здобутком на їх власний розсуд, а не так, як визначає «*copyright*» [7].

В Україні до проектів відкритого контенту можна віднести проект «*Електронні наукові фахові видання*», що підтримується Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського. Ці видання являють собою мережеві журнали, що включені до затверджених ДАК України переліків наукових фахових видань, у яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора, кандидата наук і на які можна посилатися у наукових статтях та дисертаціях [11]. Одержувачами цих видань є Книжкова палата України, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, Національна парламентська бібліотека України. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського та Національна парламентська бібліотека України, які забезпечують безкоштовний доступ до повних текстів статей на своїх сайтах.

Висновки. Отже, в умовах глобалізації та розвитку ІКТ суспільство започаткувало нові підходи до формування й поширення інформації та знань і пропагує та втілює їх у життя шляхом створення інтелектуальних продуктів і рішень методами «відкритого контенту». Сукупність проектів «відкритого контенту» утворює мережеве середовище, що самоорганізовується, й являє собою єдину систему виробництва, переробки, творчого осмислення та використання інформації. Це запорука отримання науковцями актуальної інформації, адже сьогодні її старіння відбувається з миттєвою швидкістю. Аналіз потенційних труднощів в організації інтерактивного доступу до наукової періодики та пропозиції щодо їх подолання може стати предметом наступного дослідження.

Література

1. Буддакова Е. В. Информационно-библиографическое обеспечение специалистов в сетевой среде научных коммуникаций [Электронный ресурс]: автореф. дис... канд. пед. наук: 05.25.03 / Екатерина Владимировна Буддакова; СПбУ культуры и искусств/ -СПб, 2005. – Режим доступа: <http://www.dissercat.com/content/informatsionno-bibliograficheskoe-obespechenie-spetsialistov-v-setevoi-srede-nauchnykh-kommu>. – Загл. с экрана.

2. Вінічук І. Інформаційно-комунікативні технології як засіб удосконалення бібліотечної системи України в умові становлення інформаційного суспільства [Текст] / Ірина Вінічук // Бібліотечний вісник. – 2012. - № 3. – С. 8-15.
3. Виртуальний інформцентр по вопросам науки [Электронный ресурс] // Бібліотечний інформ.-освітній портал. – Режим доступа: <http://libportal.org.ua/>. – Назва з екрану.
4. Волохін О. Електронні ресурси сучасної регіональної бібліотеки [Текст] / О. Волохін // Бібліотечна планета. – 2004. - №1. – С.14-18.
5. Копанева В.О. Архівування "мережевої україніки" [Електронний ресурс] / В. О. Копанева // Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність : пробл. науки, освіти, практики: зб. матеріалів V Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 20-22 трав. 2008 р.). — К., 2008. — С. 153 - 154. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/people/kvo_spisok.html. – Назва з екрану.
6. Копанева В.О. Бібліотека як центр збереження інформаційних ресурсів Інтернету [Електронний ресурс]: Монографія / В.О. Копанева; НБУ ім. В.І.Вернадського., 2009. – 200 с. – Режим доступу: <http://www.telecomlaw.ru/monograph/09kvoiri.pdf>. – Назва з екрану.
7. Копанева В.О. Формування фонду мережевих ресурсів у науковій бібліотеці (90-ті роки ХХ ст. - поч. ХХІ ст.) [Електронний ресурс] : автореф. дис... канд. іст. наук: 27.00.03 / В.О. Копанева; НАН України; Національна бібліотека України ім. В.І.Вернадського. - К., 2008. - 21 с. - укр. - Режим доступу: http://librar.org.ua/sections_load.php?s=libraries&id=3547. – Назва з екрану.
8. Корнієнко А. Електронні інформаційні ресурси бібліотеки – на розвиток суспільства [Текст] / А. Корнієнко // Бібліотечна планета. – 2001. - №4. – С.4-5.
9. Костенко Л.Й. Онлайнкові ресурси бібліотеки: створення, використання [Текст] / Л.Й.Костенко // Бібліотечний вісник. - 2003. - № 1. - С. 13-17.
10. Літвінова Є. Задоволення інформаційних запитів користувачів із використанням новітніх технологій [Текст] / Є. Літвінова // Бібліотечний форум України. – 2003. – № 2. – С. 13–14.
11. Наукова періодика України [Електронний ресурс]: [репозитарій] / НБУ ім. В.І.Вернадського. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/portal/>. – Назва з екрану.
12. Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського [Електронний ресурс]: [веб-сайт]. - Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>. - Назва з екрану.
13. Про бібліотеки і бібліотечну справу [Електронний ресурс]: Закон України № 1388-VI від 27.01.1995. Зі змінами від 07.12.2000, 20.12.2001, 26.12.2002, 06.03.2003, 27.11.2003, 28.12.2007, 21.05.2009 // Верховна Рада України [веб-сайт]. - Режим доступу <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1388-17>. – Загол. з екрану.
14. Про національну програму інформатизації [Текст]: Закон України № 74/98-ВР, 04.02.98 / Верховна Рада України // Урядовий кур'єр. – 1998. – 12 березня (№ 48-49). – С. 10.
15. Про організацію мережевого інформаційного забезпечення наукових досліджень [Електронний ресурс]: Постанова Президії Національної Академії Наук України від 5 квітня 2006 року № 96 / Б.С.Пагон, А.П.Шпак; НАН України // НБУ ім. В.І.Вернадського. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/law/06_dostup.html. – Назва з екрану.
16. Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки [Електронний ресурс]: Закон України № 537-V від 9 січ. 2007 р. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/rada/show/537-16>. – Назва з екрану.
17. Про затвердження передавання електронних копій періодичних друкованих наукових фахових видань на зберігання до Національної бібліотеки України імені В.І.Вернадського [Електронний ресурс]: Наказ ВАК України, НАН України від 7 лип. 2008 року № 436/311. – Режим доступу: http://science.crimea.edu/norm_doc/atestaz/pr436.pdf. – Назва з екрану.
18. Програма інформатизації Національної академії наук України на 2010 – 2014 роки [Електронний ресурс] / ІПС НАН України . - Режим доступу: <http://programinform.nas.gov.ua/34>. - Загол. з екрану.
19. Просер Д. Очередная революция в информации – могут ли репозитории и самоархивация изменить систему научного общения [Текст] / Д. Просер // НТБ. – 2004. - №11. – С. 32-41.
20. Редькина Н. С. Службы информационных технологий в научных библиотеках [Текст] / Н. С. Редькина // Науч. и техн. 6-ки. – 2010. – № 11. – С. 34–44.
21. Симоненко Т. В. Депозитарій електронних копій наукової періодики України [Електронний ресурс] / Т.В. Симоненко // Проблеми розвитку інформаційного суспільства: матеріали Міжнар. форуму, Львів, 7-9 жовтня 2009 р. / VI міжнар. наук.-практ. конф. "INFORMATIO-2009: Електронні інформаційні ресурси: створення, використання, доступ"; XIII міжнар. наук.-практ. конф. УкрІНТЕІ "Побудова інформаційного суспільства: ресурси і технології". – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/articles/2009/09stvdep.pdf>. – Назва з екрану.
22. Симоненко Т.В. Мережеве інформаційно-бібліотечне забезпечення наукових досліджень [Електронний ресурс]: автореф. дис. канд. наук із соц. комунікацій. 27.00.03 / Т.В.Симоненко; НАН України, НБУ ім. Вернадського. - Захищена 13.10.2011. - К., 2011. - Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe; цифрова копія. - Назва з екрану.
23. Симоненко Т. В. Наукова періодика України в електронному середовищі [Електронний ресурс] / Т. В. Симоненко // Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: Проблеми науки, освіти, практики: Зб. матеріалів VI Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 19-21 травня 2009 р. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/articles/2009/09stvues.html>. – Назва з екрану.
24. Симоненко Т. В. Проект "відкритого доступу" - портал "Наукова періодика України" [Текст] / Т.В. Симоненко // Бібліотечний вісник. - 2009. -N 1. - С. 3-6.
25. Чекмарев А.А. Государственная программа развития Национальной библиотеки Украины имени В.И. Вернадского на 2005-2010 гг. [Электронный ресурс] // Библиотеки и информационные ресурсы в

- современном мире науки, культуры, образования и бизнеса: Материалы конф. «Крым 2004». - Режим доступа: <http://www.gpntb.ru/win/inter-events/crimea2004/335.pdf>. - Загл. с экрана.
26. Ярошенко Т. О. На шляху до інформаційного суспільства: електронні ресурси для науки та освіти України [Електронний ресурс] / Т.О. Ярошенко // Електронний архів Національного університету "Києво-Могилянська академія". - Режим доступу: <http://www.ekmair.ukma.kiev.ua/handle/123456789/574>. - Назва з екрану.
  27. Ярошенко Т. О. Наукова інформація у відкритому доступі: нові моделі комунікації в інформаційному суспільстві [Текст] / Т.О.Ярошенко // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. - 2006. - №4. - С.80-87.
  28. arXiv.org [Електронний ресурс] / Cornell University Library. - Режим доступу: <http://arxiv.org/>. - Назва з екрану.
  29. Directory of Open Access Journals [Електронний ресурс] /Lund University Libraries, Head Office (Швеція). - Режим доступу: <http://www.doaj.org/doi?uiLanguage=en>. - Назва з екрану.
  30. J-Gate [Електронний ресурс]: The e-Journal Gateway / Informatics India Ltd. - Режим доступу: <http://www.jgate.in/>. - Назва з екрану.
  31. Registry of Open Access Repositories [Електронний ресурс] / The School of Electronics and Computer Science at the University of Southampton (Великобританія). - Режим доступу: <http://roar.eprints.org/>. - Назва з екрану.
  32. Registry of Open Access Repositories [Електронний ресурс] / The School of Electronics and Computer Science at the University of Southampton (Великобританія). - Режим доступу: <http://roar.eprints.org/>. - Назва з екрану.
  33. Open Directory Project [Електронний ресурс] / Netscape; Time Warner. - Режим доступу: <http://www.dmoz.org/>. - Назва з екрану.
- References**
1. Buldakova E. V. Informacionno-bibliograficheskoe obespechenie specialistov v setевой srede nauchnykh kommunikacij [Jelektronnyj resurs]: avtoref. dis... kand. ped. nauk: 05.25.03 / Ekaterina Vladimirovna Buldakova; SPGU kul'tury i iskusstv/ -SPb, 2005. - Rezhim dostupa: <http://www.dissertat.com/content/informatsionno-bibliograficheskoe-obespechenie-spetsialistov-v-setevoi-srede-nauchnykh-kommu>. - Zagl. s jekrana.
  2. Vinichuk I. Informacijno-komunikativni tehnologii jak zasib udoskonalennja bibliotечної системи України v umovai stanovlennja informacijnogo suspil'stva [Tekst] / Irina Vinichuk // Bibliotечnij visnik. - 2012. - № 3. - S. 8-15.
  3. Virtual'nyj informcentr po voprosam nauki [Jelektronnyj resurs] // Bibliotечnij inform.-osvitnij portal. - Rezhim dostupa: <http://libportal.org.ua/>. - Nazva z ekranu.
  4. Volohin O. Elektronni resursi suchasnoї regional'noi biblioteki [Tekst] / O. Volohin // Bibliotечna planeta. - 2004. - №1. - S.14-18.
  5. Kopaneva V.O. Arhivuvannja "merezhevoi ukrainiki" [Elektronnij resurs] / V. O. Kopaneva // Dokumentoznavstvo. Bibliotekoznavstvo. Informacijna dijalnist' : probl. nauki, osviti, praktiki: zb. materialiv V Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (Kiiv, 20-22 trav. 2008 r.). - K., 2008. - S. 153 - 154. - Rezhim dostupu: http://www.nbu.gov.ua/people/kvo_spisok.html. - Nazva z ekranu.
  6. Kopaneva V.O. Biblioteka jak centr zberezhennja informacijnih resursiv Internetu [Elektronnij resurs]: Monografija / V.O. Kopaneva; NBU im. V.I.Vernads'kogo., 2009. - 200 s. - Rezhim dostupu: <http://www.telecomlaw.ru/monograph/09kvoiri.pdf/>. - Nazva z ekranu.
  7. Kopaneva V.O. Formuvannja fondu merezhevih resursiv u naukovij biblioteci (90-ti roki XX st. - poch. XXI st.) [Elektronnij resurs] : avtoref. dis... kand. ist. nauk: 27.00.03 / V.O. Kopaneva; NAN Ukraїni; Nacional'na biblioteka Ukraїni im. V.I.Vernads'kogo. - K., 2008. - 21 s. - ukp. - Rezhim dostupu: http://librar.org.ua/sections_load.php?s=libraries&id=3547. - Nazva z ekranu.
  8. Kornienko A. Elektronni informacijni resursi biblioteki - na rozvitok suspil'stva [Tekst] /A. Kornienko // Bibliotечna planeta. -2001. - №4. - S.4-5.
  9. Kostenko L.J. Onlajnovi resursi biblioteki: stvorennja, vikoristannja [Tekst]/ L.J.Kostenko // Bibliotечnij visnik. - 2003. - № 1. - S. 13-17.
  10. Litvinova Є. Zadovolennja informacijnih zapitiv koristuvachiv iz vikoristannjam novitnih tehnologij [Tekst] / Є. Litvinova // Bibliotечnij forum Ukraїni. - 2003. - № 2. - S. 13-14.
  11. Naukova periodika Ukraїni [Elektronnij resurs]: [repozitarij] / NBU im. V.I.Vernads'kogo. - Rezhim dostupu: <http://www.nbu.gov.ua/portal/>. - Nazva z ekranu.
  12. Nacional'na biblioteka Ukraїni imeni V.I.Vernads'kogo [Elektronnij resurs]: [vėb-sajt]. - Rezhim dostupu: <http://www.nbu.gov.ua>. - Nazva z ekranu.
  13. Pro biblioteki i bibliotечnu spravu [Elektronnij resurs]: Zakon Ukraїni № 1388-VI vid 27.01.1995. Zi zminami vid 07.12.2000, 20.12.2001, 26.12.2002, 06.03.2003, 27.11.2003, 28.12.2007, 21.05.2009 // Verhovna Rada Ukraїni [vėb-sajt]. - Rezhim dostupu <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1388-17>. - Zagol. z ekranu.
  14. Pro nacional'nu programu informatizacii [Tekst]: Zakon Ukraїni № 74/98-VR, 04.02.98 / Verhovna Rada Ukraїni // Urjadovij kur'er. - 1998. - 12 bereznja (№ 48-49). - S. 10.
  15. Pro organizaciju merezhevogo informacijnogo zabezpečennja naukovih doslidzhen' [Elektronnij resurs]: Postanova Prezidiї Nacional'noi Akademii Nauk Ukraїni vid 5 kvitnja 2006 roku № 96 / B.Є.Paton, A.P.Shpak; NAN Ukraїni // NBU im. V.I.Vernads'kogo. - Rezhim dostupu: http://www.nbu.gov.ua/law/06_dostup.html. - Nazva z ekranu.
  16. Pro osnovni zasady rozvitku informacijnogo suspil'stva v Ukraїni na 2007 - 2015 roki [Elektronnij resurs]: Zakon Ukraїni № 537-V vid 9 sich. 2007 r. - Rezhim dostupu: <http://zakon1.rada.gov.ua/rada/show/537-16>. - Nazva z ekranu.
  17. Pro zatverdzhennja peredavannja elektronnih kopij periodichnih drukovanih naukovih fahovih vidan' na zberigannja do Nacional'noi biblioteki Ukraїni imeni V.I.Vernads'kogo [Elektronnij resurs]: Nakaz VAK Ukraїni, NAN Ukraїni vid 7 lip. 2008 roku № 436/311. - Rezhim dostupu: http://science.crimea.edu/norm_doc/atestaz/pr436.pdf. - Nazva z ekranu.

18. Programa informatizacii Nacional'noi akademii nauk Ukraïni na 2010 – 2014 roki [Elektronnij resurs] / IPC NAN Ukraïni – Rezhim dostupu: <http://programinform.nas.gov.ua/34>. – Zagol. z ekranu.
19. Proser D. Ocherednaja revoljucija v informacii – mogu li repozitarii i samoarhivacija izmenit' sistemu nauchnogo obshhenija [Tekst] / D. Proser // NTB. – 2004. - №11. – S. 32–41.
20. Red'kina N. S. Sluzhby informacionnyh tehnologij v nauchnyh bibliotekah [Tekst] / N. S. Red'kina // Nauch. i tehn. b-ki. – 2010. – № 11. – S. 34–44.
21. Simonenko T. V. Depozitarij elektronnih kopij naukoj periodiki Ukraïni [Elektronnij resurs] / T.V. Simonenko // Problemi rozvitku informacijnogo suspil'stva: materialy Mizhnar. forumu, L'viv, 7-9 zhovtnja 2009 r. / VI mizhnar. nauk.-prakt. konf. "INFORMATIO-2009: Elektronni informacijni resursi: stvorennja, vikoristannja, dostup"; XIII mizhnar. nauk.-prakt. konf. UkrINTEI "Pobudova informacijnogo suspil'stva: resursi i tehnologij". – Rezhim dostupu: <http://www.nbu.gov.ua/articles/2009/09stvedp.pdf>. – Nazva z ekranu.
22. Simonenko T.V. Merezheve informacijno-bibliotečne zabezpečennja naukovih doslidzen' [Elektronnij resurs]: avtoref. dis. kand. nauk iz soc. komunikacij. 27.00.03 / T.V.Simonenko; NAN Ukraïni, NBU im. Vernad'skogo. - Zahishhena 13.10.2011. - K., 2011. - Rezhim dostupu: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe; cifrova kopija. - Nazva z ekranu.
23. Simonenko T. V. Naukova periodika Ukraïni v elektronnomu seredovishhi [Elektronnij resurs] / T. V. Simonenko // Dokumentoznavstvo. Bibliotekoznavstvo. Informacijna dijalnist': Problemi nauki, osviti, praktiki: Zb. materialiv VI Mizhnar. nauk.-prakt. konf., Kiïv, 19-21 travnja 2009 r. – Rezhim dostupu: <http://www.nbu.gov.ua/articles/2009/09stvues.html>. – Nazva z ekranu.
24. Simonenko T. V. Proekt "vidkritogo dostupu" - portal "Naukova periodika Ukraïni" [Tekst] / T.V. Simonenko // Biblioteknij visnik. - 2009. -N 1. - S. 3-6.
25. Chekmarev A.A. Gosudarstvennaja programma razvitija Nacional'noj biblioteki Ukrainy imeni V.I. Vernad'skogo na 2005-2010 gg. [Elektronnyj resurs] // Biblioteki i informacionnye resursy v sovremennom mire nauki, kul'tury, obrazovanija i biznesa: Materialy konf. «Krym 2004». - Rezhim dostupa: <http://www.gpntb.ru/win/inter-events/crimea2004/335.pdf>. - Zagl. s jekrana.
26. Jaroshenko T. O. Na shljahu do informacijnogo suspil'stva: elektronni resursi dlja nauki ta osviti Ukraïni [Elektronnij resurs] / T.O. Jaroshenko // Elektronnij arhiv Nacional'nogo universitetu "Kievo-Mogiljans'ka akademija". – Rezhim dostupu: <http://www.ekmair.ukma.kiev.ua/handle/123456789/574>. – Nazva z ekranu.
27. Jaroshenko T. O. Naukova informacija u vidkritomu dostupi: novi modeli komunikacij v informacijnomu suspil'stvi [Tekst] / T.O.Jaroshenko // Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informologija. - 2006. - №4. - S.80-87.
28. arXiv.org [Elektronnij resurs] / Cornell University Library. – Rezhim dostupu: <http://arxiv.org/>. – Nazva z ekranu.
29. Directory of Open Access Journals [Elektronnij resurs] /Lund University Libraries, Head Office (Shvecija). - Rezhim dostupu: <http://www.doaj.org/doaj?uiLanguage=en>. – Nazva z ekranu.
30. J-Gate [Elektronnij resurs]: The e-Journal Gateway / Informatics India Ltd. – Rezhim dostupu: <http://www.jgate.in/>. – Nazva z ekranu.
31. Registry of Open Access Repositories [Elektronnij resurs] / The School of Electronics and Computer Science at the University of Southampton (Velikobritanija). – Rezhim dostupu: <http://roar.eprints.org/>. – Nazva z ekranu.
32. Registry of Open Access Repositories [Elektronnij resurs] / The School of Electronics and Computer Science at the University of Southampton (Velikobritanija). – Rezhim dostupu: <http://roar.eprints.org/>. – Nazva z ekranu.
33. Open Directory Project [Elektronnij resurs] / Netscape; Time Warner. – Rezhim dostupu: <http://www.dmoz.org/>. – Nazva z ekranu.

Абакумова В.И. Интерактивный доступ к научной периодике: анализ вопроса.

Исследована эволюция электронного журнала от электронной (равноценной) копии традиционной печатной версии к новой модели журнала (электронного). Рассмотрены стратегии развития "открытого доступа". Названы продукты "открытого контента".

Ключевые слова: научная периодика, электронный журнал, открытый контент, Веб.

Abakumova V. Interactive access to scientific periodicals: analysis of issues

The evolution of electronic magazine is investigational from the electronic (equivalent) copy of the traditional printed version to the new model of magazine (electronic). Strategies of development of "open access" are considered. Foods of "open content" are adopted.

Keywords: scientific periodicals, electronic magazine, open content, Web.

Абакумова Вікторія Іванівна – доктор історичних наук, професор кафедри бібліотекознавства, документознавства та інформаційної діяльності Луганської державної академії культури і мистецтва.

Рецензент: **Пожидаєв В.Ф.**, д.т.н., проф.

Стаття подана 11.04.2013